

УДК 351.858

*Т. І. Гладка, к. н. держ. упр., викладач кафедри філософії та суспільних наук,
ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава*

КРИМСЬКОТАТАРСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*T. I. Gladka, Ph.D in Public Administration, Lecturer of Chair of Philosophy and
Social Sciences,*

*State Higher Education Institution of Ukraine “Ukrainian Medical Stomatological
Academy”, city of Poltava*

CRIMEAN TATAR ISSUE IN THE CONTEXT OF THE STATE POLICY OF UKRAINE

У статті розглядається проблема визначення правового статусу кримськотатарського народу як корінного народу України. Досліджено сучасний стан законодавчої бази щодо регулювання кримськотатарського питання. Акцентовується увага на створенні правових основ для регулювання та реалізації державної політики щодо забезпечення права кримськотатарського народу як корінного народу України.

The article deals with the issue of determination of the legal status of Crimean Tatar people as indigenous people of Ukraine. The current state of the legislative base concerning the regulation of Crimean Tatar issue is researched. Attention is paid to the creation of the legal base for regulation and implementation of the state policy in ensuring the right of Crimean Tatar people as indigenous people of Ukraine.

Ключові слова: держава, етнонаціональна політика, кримськотатарське питання, корінний народ, національні меншини.

Keywords: state, ethnic national policy, Crimean Tatar issue, indigenous people, national minorities.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В умовах нинішньої окупації Криму, коли самопроголошена влада АР Крим чинить дискримінаційні утиски кримських татар, забороняє в'їзд на

свою історичну батьківщину національним лідерам М. Джемілеву і Р. Чубарову за їхню активну громадянську позицію і політичну діяльність, кримськотатарське питання набуває особливої уваги в контексті державної етнонаціональної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Питання етнонаціональної політики та національних меншин розглядалось у наукових працях В. Котигоренка, Ю. Куца, В. Лемака, І. Лопушинського, В. Устименка та ін. Але сучасний стан вирішення кримськотатарського питання в державній політиці України, законодавчого забезпечення захисту прав і свобод кримського народу потребує детального вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – дослідити кримськотатарське питання в контексті державної етнонаціональної політики України, проаналізувати законодавче забезпечення прав кримськотатарського народу як корінного народу України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Етнонаціональна політика – це комплекс законодавчих та організаційних заходів держави, спрямованих на регулювання взаємовідносин української нації, національних меншин, корінних народів в українському суспільстві.

Формування етнонаціональної політики України розпочалось із проголошенням її незалежності. Протягом цього часу були напрацьовані та прийняті деякі законодавчі документи, у яких Україна взяла на себе зобов'язання гарантувати захист прав і свобод національним меншинам. До таких, зокрема, належать: Конституція України, «Декларація про державний суверенітет України», Закон України «Про національні меншини в Україні», «Декларація прав національностей України», Закони України «Про громадянство України», «Про освіту», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин», «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов національних меншин» та ін.

Так, відповідно до Конституції України (ст. 11) держава гарантує «розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [1].

У Законі України «Про національні меншини в Україні», який був прийнятий Верховною Радою України 25 червня 1992 року, визначені основні принципи етнонаціональної політики в Україні. Стаття 1 Закону «гарантує громадянам незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення. Усі громадяни України користуються захистом держави на рівних підставах [2]. Також у цьому Законі (стаття 10) «держава гарантує національним меншинам право на збереження життєвого середовища у місцях їх історичного й сучасного розселення» [Там само].

Кримські татари визнають себе корінним народом Криму, який є невід'ємною частиною Української держави, так як Україна доклала чимало зусиль для повернення їх на історичну батьківщину. Тому зараз на порядок денний постає питання розроблення принципово нових підходів до вирішення кримськотатарських проблем, пов'язаних із захистом їх прав у нинішніх умовах анексії Криму. .

Важливим законодавчим актом у кримськотатарському питанні стало прийняття 20 березня 2014 р. Верховною Радою України Постанови «Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантій прав кримськотатарського народу у складі Української держави», яка гарантує захист і реалізацію невід'ємного права на самовизначення кримськотатарського народу в складі суверенної і незалежної Української держави. Цією Постановою Верховна Рада України доручила Кабінету Міністрів України терміново подати проекти законів України, нормативно-правових актів України, які визначають та закріплюють статус кримськотатарського народу як корінного народу України [3],.

Позитивним також у цьому напрямку слід визнати Указ Президента України П.Порошенка від 3 листопада 2014 року № 841/2014 «Про Положення про Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу», де, окрім прописаних повноважень Уповноваженого, наголошується на тому, що кримськотатарський народ є корінним народом України. У Положенні, зокрема, зазначається:, що «Уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу забезпечує здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав кримськотатарського народу як корінного народу України» [4].

Але до цього часу не прийнятим залишається ініційований народним депутатом України, національним лідером кримських татар М.Джемілевім Проект Закону про «Концепцію державної етнонаціональної політики України», поданий на розгляд ВР 04.07.2013 року, який визначає зміст і дії держави в етнополітичній сфері та є основою для формування нового

законодавства, вдосконалення міжетнічних відносин. Основними завданнями Концепції є визначення основних принципів, правових, організаційних, фінансових та інших засад розв'язання актуальних проблем, що виникають в етнополітичній сфері, на основі положень Конституції України. У Концепції подається тлумачення поняття «корінного народу» як «автохтонної етнічної спільноти, етногенез якої відбувся на території в межах сучасних кордонів України, становить етнічну меншість в складі її населення і не має власного державного утворення за межами Української держави. Корінними народами в Україні є кримські татари, караїми, кримчаки» [5].

Варто зазначити, що ще під час Парламентських слухань на тему: «Етнонаціональна політика України: здобутки та перспективи», які відбулися 11 січня 2012 року М.Джемілев у своєму виступі наголошував на негайному ухваленні Концепції державної етнонаціональної політики, Проект якої підготовлений був ще у 2005 році народним депутатом України Р.Чубаровим.

Зволікається і прийняття двох законопроектів щодо кримського питання, внесеними на розгляд Верховної Ради України народними депутатами Г.Москалем та групою народних депутатів (В.Кличком, В.Карпунцовим, О.Продан, І.Геращенко та ін.).

Так, зокрема, Проект Закону України «Про статус кримськотатарського народу» № 4433 від 13 березня 2014 року (автор Г.Г.Москаль) передбачає визначити статус кримськотатарського народу як корінного народу України, примусово переселеного з території Криму. Метою Проекту Закону є створення правових підстав для регулювання та реалізації державної політики у сфері повернення, облаштування і відновлення прав кримськотатарського народу, сприяння процесу адаптації та інтеграції кримськотатарського народу в українське суспільство [6].

Інший Проект Закону України «Про права корінних народів України» № 4501 від 20 березня 2014 року (автори В.В.Кличко, В.В.Карпунцов, О.П.Продан та ін.), що був обговорений 11 квітня 2014 року також залишається на даний час неприйнятим Верховною Радою. У проекті, зокрема, пропонується встановити, що корінними народами в Україні є кримські татари, караїми, кримчаки, визначається статус корінних народів в Україні та закріплюються правові гарантії на повне здійснення всіх прав людини і основоположних свобод особами, що належать до корінних народів, визнаних нормами міжнародного права [7].

Також свого часу Україною не було підтримано Декларацію Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю 13 вересня 2007 року, де, зокрема, в статті 3 зазначено, що: «Корінні народи мають право на самовизначення. Зважаючи на цінність цього права, вони вільно визначають свій політичний статус та

вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток» [8].

Статтею 26 цієї Декларації надаються правові гарантії корінним народам на землю, території та ресурси :

1. Корінні народи мають право на землі, території та ресурси, які традиційно їм належали, були зайняті або іншим чином використовувались чи набувались ними.

2. Корінні народи мають право володіти, використовувати, розвивати та контролювати землі, території та ресурси, які є у їхній власності внаслідок їхнього традиційного володіння чи іншого традиційного зайняття або використання, а також набуття.

3. Держави забезпечують юридичне визнання і захист цих земель, територій та ресурсів. Таке визнання здійснюється з належною повагою до звичаїв, традицій та систем землеволодіння відповідних корінних народів [Там само].

Своєчасне прийняття зазначених законодавчих документів дозволило б кримськотатарському народу відстоювати власні права, особливо зараз в умовах анексії Криму.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, для вирішення кримськотатарського питання необхідно якнайшвидше прийняття таких законодавчих актів: «Концепції державної етнонаціональної політики України», Закону «Про статус кримськотатарського народу як корінного народу Криму в складі Української держави», Закону «Про захист кримських татар в умовах окупованого Криму». Зазначені законодавчі документи є вкрай важливими для ефективної політики держави в етнонаціональній сфері, Вони забезпечуватимуть правові гарантії кримськотатарського народу як корінного народу Криму і України, сприятимуть створенню оптимальних умов для гармонійного розвитку кримських татар у складі Української держави.

Література.

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

2. Закон України «Про національні меншини в Україні» [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>

3. Постанова Верховної Ради України «Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1140-18>

4. Указ Президента П.Порошенка від 3 листопада 2014 року № 841/2014 «Про Положення про Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу» [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/841/2014>

5. Проект Закону про «Концепцію державної етнонаціональної політики України», [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47852

6. Проект Закону України «Про статус кримськотатарського народу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG3F500I.html

7. Проект Закону України «Про права корінних народів України» [Електронний ресурс]. - Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50327

8. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=w>

References.

1. The Verchovna Rada of Ukraine, “Constitution of Ukraine”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 28 June 1996)

2. The Law of Ukraine “On national minorities in Ukraine”, available at <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2494-12> (accessed 25 June 1992)

3. The Decree of the Verchovna Rada of Ukraine “On declaration of the Verchovna Rada of Ukraine on ensuring rights of the Crimean Tatar people in the structure of Ukrainian state”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1140-18> (accessed 20 March 2014)

4. The Decree of the President of Ukraine P. Poroshenko of the 3 November 2014 № 841/2014 “On regulations on the representative of the President of Ukraine in cause of Crimean Tatar people”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/841/2014>

5. The Project of the Law about “ The conception of the state ethnic national policy of Ukraine”, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47852

6. The Project of the Law of Ukraine “On the status of Crimean Tatar people”, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG3F500I.html

7. The Project of the Law of Ukraine “On the rights of the indigenous peoples of Ukraine”, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50327

8. The Declaration of the United Nations Organization on rights of indigenous peoples, available at: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=w>

Стаття надійшла до редакції 19.12.2014 р.